

دوران کودکی علی (ع) امیر المؤمنین علی علیه السلام تا سن سه سالگی در خانه خویش و در کنار پدر و مادر خود زندگی می‌کرد، و بسیار مورد تکریم و احترام آنان بود، زیرا علی علیه السلام علاوه از نظر فرزندی که محبوب والدین خویشتن بوده است، کمالات و غرایب آن حضرت، از قبیل سخن گفتن در شکم مادر، باز شدن «دیوار کعبه» به احترام وی، سلام به پدر و مادر و تمام انبیاء الهی به ویژه به رسول خدا، تلاوت قرآن و سایر کتاب‌های آسمانی در حضور رسول گرامی اسلام هنگام تولد، همه و همه موقعیت امیر المؤمنین علیه السلام را در میان مردم به ویژه خانواده‌اش دو چندان کرده بود، لذا پدر بزرگوارش در میهمانی تولد «مولود کعبه» همه مردم مکه را به ولیمه او دعوت نمود، و یک‌هزار و سیصد شتر و گاو و گوسفند عقیقه کرد...

«علی علیه السلام» از نظر تربیت خانوادگی فوق العاده بالا و چشمگیر بود، و نیازی به مراقبت افراد عادی نداشت هر چند پدر او رئیس قبائل «مکه» و متصدی امور «کعبه» بود، و در میان مردم موقعیتی نظیری داشت و روی همین ویژگیها بود که پدر او پس از بعثت رسول خدا قویترین حامی و یاور «رسول الله» در برابر دشمنان و بد اندیشان به حساب می‌آمد...

و مادرش «فاطمه» نیز از زنان پاکدامن و اسوه حقیقت و ایمان به شمار می‌آمد، و نخستین زنی است از زنان عالم که پس از «خدیجه کبری» به رسول خدا ایمان آورد، و در کل، یازدهمین فردی است از مؤمنین پیشتاز در آن عصر خفگان و خطرناک که گوی سبقت را از دیگران ربود. (1)

آری امیر المؤمنین هر چند در دوران کودکی بسر می‌برد، ولی از نظر کمالات انسانی و سجایای اخلاقی و «عصمت» و سایر فضائل لازم، هیچگونه کمبودی نداشت، و نور و خمیره‌اش در تمام دوران‌ها با پیامبر اسلام آمیخته و یکجا بود، جز این که پیامبر نبود به این حقیقت صدها حدیث در کتاب‌های معتبر اهل سنت و شیعه تصریح دارد، که ما فعلا در این بخش به آن مطالب نمی‌پردازیم... (2)

ولی هر چه هست آن حضرت نیاز به کمالات بیشتری داشت، و باید از سر چشمه «وحي» تربیت و تعلیم او تضمین می‌گردید، و جز آغوش پیامبر، و آن مربی دلسوز و واسطه بین خدا و خلقش، کسی دیگری هر چند «ابو طالب» و «فاطمه بنت اسد» (دو گوهر گرانبها) هم باشند نمی‌توانند کمالی بر کمالات علی علیه السلام بیفزایند. علی ادیب خدا به اعتقاد شیعه و پیروان مکتب بحق ولایت، علی امیر المؤمنین و یازده فرزند گرامیش بترتیب جانشین بلا فصل رسول خدا و خلیفه الهی در عالم خلقت می‌باشند، و موظفند علاوه بر حفظ دین و سایر وظایف مهم دیگر، رهبری و تربیت صحیح توده‌های مردم را بر عهده گیرند، بنا بر این تربیت خود آنان باید از طریق خدا و منبع «وحي» صورت گیرد، و با آداب الهی و تربیت پیامبر بزرگ اسلام متخلق و مؤدب گردند، در این زمینه توجه خوانندگان عزیز را به دو حدیث جلب می‌نمایم:

1- قال رسول الله (ص): «انا ادیب الله و علی ادیبی» (3)

پیامبر خدا صلی الله علیه و آله فرمودند: من ادیب خدا و علی ادیب من است.

یعنی رسول خدا بطور مستقیم با آداب الهی تربیت می‌گردد، و امیر المؤمنین علی علیه السلام نیز با همان آداب خداوندی، مرتبه‌ای از طریق پیامبر عزیز اسلام تربیت می‌شود. قال علی (ع): ان رسول الله ادبه الله و هو ادبني و انا اؤدب المؤمنین و اورث الاداب المکرمین. (4)

همانا رسول خدا با آداب الهی مؤدب گردیده، و او نیز مرا با همان روش تربیت نموده، و من هم وظیفه دارم مؤمنین و پیروان خویش را به همان کیفیت پرورش داده، و ارزش‌های واقعی را ترویج نمایم. چنانچه ملاحظه می‌فرمایید، در این دو حدیث تربیت و ادب مولای متقیان از طریق منبع «وحي» و رسالت پیامبر خدا صورت گرفته است، بنابراین این علی تجسم ادب الهی و رسول او می‌باشد، و سعی دارد دیگران را نیز با همان ارزش‌ها رهبری فرماید.

علی به خانه پیامبر منتقل می‌گردد. چنانچه اشاره نمودیم، پیامبر اسلام تربیت و پرورش امیر المؤمنین علی علیه السلام را بطور مستقیم زیرا نظر گرفت، و سعی داشت علی را حتی در خانه پدر و مادرش به حال خود رها نسازد، بلکه وی را با همان ارزش‌های عالی انسانی و الهی تربیت نماید، بطوری که در تاریخ و حدیث آمده است: آن حضرت علی را در کنار خود داشت، و حتی شستشوی بدن، و شیر دادن وی، و تحریک گهواره برای خواباندن نوزاد... را بر عهده گرفت، و از سه سالگی «علی ابن ابیطالب» او را بطور مستقیم به خانه خودش منتقل نمود، زیرا از نظر «روانشناسی تربیتی» ثابت شده است که کودک در این مقطع سنی فوق العاده حساس است، و برای پذیرش مسائل اخلاقی و تربیتی آمادگی بیشتری دارد، لذا علی علیه السلام باید در کنار پیامبر خدا باشد، و با ظرافت خاصی ابعاد زندگی و اخلاقی آن حضرت را در عمل لمس کند، اینک توجه شما عزیزان را به دو شاهد زنده تاریخی و حدیثی جلب می‌نمایم:

1- قال رسول الله (ص): «اجعلی مهدد بقرب فراشی، و کان رسول الله بلی اکثر تربیته و کان یطهر علیا فی وقت غسله، و یوجره اللبن عند شربه، و یحرك مهدد عند نومه، و یناغیه فی یقظته، و یحملة علی صدره، و یقول: هذا اخي و ولی و ناصر و صفی و ذخری و كهفی و ظهري و ظهيري و وصی و زوج کریمتی و امینی علی وصیتی و خلیفتی و کان یحملة دائما و یطوف به جبال مکه و شعابها و اودیتها.» (5)

چون علی علیه السلام متولد گردید، و پیامبر خدا خود را به وی رسانید، آن حضرت خطاب به مادر علی علیه السلام فرمودند: گهواره علی را در کنار رختخواب من قرار دهید، و پیامبر گرامی شخصا بیشتر امور تربیتی علی علیه السلام را بر عهده گرفت، هنگام نیاز، آن فرزند کعبه را شستشوی می داد، و در شیر خوردنش کمک می کرد، و برای اینکه آن طفل را بخواباند گهواره اش را حرکت می داد، و با آهنگ دلنواز برای وی می خواند، و گاهی به سینه اش می گرفت و می فرمود: این کودک برادر من است، او را به یآوری و ولایت و پناه و پناهندگی برگزیده ام و امید و پشتوانه من است، این فرزند عزیز و نوزاد گرامی جانشین و وصی من و شوهر دخترم و امین و وصایایم و خلیفه ام بعد از من خواهد بود، رسول خدا هرگز وی را از خود دور نمی گذاشت، و هر کجا می رفت علی علیه السلام را با خود می برد، و حتی هنگام رفتن به کوهها و دشت و دره ها پیوسته مولود کعبه را همراه داشت. شما خوانندگان محترم توجه می فرمایید که بنا به صراحت این حدیث شریف، رسول گرامی اسلام تربیت علی علیه السلام را در خانه پدر و مادر وی نیز نادیده نمی گرفت، و پیوسته وی را ملازم خویشتن کرده بود، و کارهای عاطفی و پرورشی آن حضرت را شخصا عهده دار بود، زیرا علی وصی پیامبر است و مسئولیت سنگینی را بعد از رسول خدا باید عهده دار گردد...

2- دومین شاهد زنده در این مورد، تاریخی است که از جمله «ابن ابی الحدید» امام «معتزله» ها آن را در شرح خود آورده، و می نویسد: چون خشکسالی و قحطی عجیبی در «جزیره العرب» پدیدار گردید، حضرت «ابو طالب» با داشتن مسئولیت اجتماعی و عائله مندی زیادی در مضیقه مالی قرار گرفت، حضرت پیامبر خدا صلی الله علیه و آله به عموهایش «حمزه» و «عباس» فرمودند: بیانید هر کدام یکی از فرزندان «ابو طالب» را به خانه خود منتقل کنیم تا زحمت بار زندگی را از دوش وی بکاهیم و آنان نیز پذیرفته، و به خانه ابو طالب آمدند، و در نتیجه «حمزه» «جعفر طیار» و «عباس» «طالب» را برگزیدند، و رسول خدا صلی الله علیه و آله نیز علی را برگزید و فرمود: «قد اخترت من اختاره الله لی علیکم علیا» فکان علی علیه السلام فی حجر رسول الله صلی الله علیه و آله، منذ کان عمره ست سنین.

من کسی را برگزیدم که خداوند او را برای من در مورد شما برگزیده است!!
آنگاه ابن ابی الحدید می نویسد که علی علیه السلام در آغوش و دامن پر مهر پیامبر قرار گرفت، در حالی که بیش از شش بهار از عمر او نگذشته بود. (6) چنانچه ما اشاره کردیم علی علیه السلام سه ساله به خانه رسول الله منتقل شده است) (7)

کیفیت تربیت علی در دامن پیامبر چنانچه در علوم «روانشناسی» بحث شده است، سه عامل مهم در تکوین شخصیت هر انسانی نقش اساسی دارد، علاوه بر «وراثت» و «محیط زندگی» و دوستان نزدیک، «مربی» و الگوها فوق العاده مؤثر می باشد

تقدیرات الهی ایجاب کرد که علی علیه السلام همیشه در کنار مربی خود رسول خدا باشد، تا مستقیما از منبع «وحی» بهره گیرد، و حتی آمدن «جبرئیل» را ببیند، و صدایش را بشنود، و کلمات «وحی» و محتوای آن را درک کند (8) و با آداب و سنن خدا و رسولش انس گیرد، تا وجود پر ارزش او ساخته تر گردد...

«بنی اعظم» پس از انتقال علی علیه السلام به خانه «وحی» فوق العاده او را گرامی می داشت، حتی همانند دایه های دلسوز و مادران مهربان او را در رختخوابش می خوابانید، و هنگام نیاز غذا را خود می جوید و بر دهان وی می گذاشت، و به سینه اش می چسبانید... خلاصه از نظر عاطفه و اخلاق و برخورد انسانی آنچنان وی را عزیز و محترم می داشت که تاریخ نظیر آن را ندیده است و ما اینک به دو مورد آن بطور خلاصه اشاره می کنیم
الف: قال علی (ع): و قد علمتم موضعی من رسول الله (ص) بالقرابة القریبة، و المنزلة الخصیصة، و وضعی فی حجره و انا ولید یضمنی الی صدره، و یکنفی فی فراشه و یمسني جسده و یشمنی عرفه و کان یمضغ الشيء ثم یلقمنیه... و لقد كنت اتبعه اتباع الفصیل اثر امه یرفع لی من کل یوم من اخلاقه علما... (9)

علی علیه السلام در مورد شایستگی های خود به سپاه خویش و مسلمانان «مهاجر و انصار» می فرمایند:
«شما منزلت و تقرب مرا به رسول خدا از نظر دامادی و پسر عمو بودن می دانید، و همچنین از جهت معنوی و خصوصیت های دیگر متوجه هستید که تا چه حد من به او نزدیک و محترم بودم، او مرا در کنارش پرورش داد، و در کودکی و کوچکی ام به سینه اش می چسبانید، و در رختخواب مخصوص خویش می خوابانید!! و تنش را به من

می‌مالید، و عطر خوش ببتش را به من می‌بویانید، و خوراک و غذاها را می‌جوید و به من می‌خورانید (10) و من آنچنان ملازم او بودم، که گویا «شتر بچه‌ای» در دنبال مادرش می‌باشد، و هر روز برای من از خوه‌ای ممتاز پیامبر پرچم و نشانه‌ای می‌افراشت...

در این فرازها به گوشه‌ای از محبت‌ها و نوازش‌های پیامبر خدا، و کیفیت پرورشی علی علیه السلام از طریق آن حضرت اشاره گردیده، و در تاریخ بشریت هیچ پدر و مادری را نمی‌توان سراغ داشت که تا این اندازه به فرزندش مهربانتر و نزدیکتر باشد. حتی خود پیامبر اسلام به هیچ کدام و هیچک از فرزندان به اندازه «علی بن ابیطالب» تفقد و محبت نداشته است، چنانچه به این واقعیت تاریخی و عاطفی در حدیثی از «فضل بن عباس» اشاره شده است. (11)

ب: علی علیه السلام در جواب سؤال شخصی از مناقب و فضائل آن حضرت، پس از اشاره به آیات قرآن مجید، و جریان «غدير خم» که در آن پیامبر اسلام علی علیه السلام را به امر خدا به جانشینی خویش منصوب فرمودند، اظهار می‌دارند: من در کنار پیامبر خدا بودم، در مسافرت آن سرور، خدمتگزارش بودم و در خانه‌اش نیز بیش از يك لحاف موجود نبود، لذا آن حضرت مرا در کنار خود می‌خوابانید، و همسرش را هم در کنار دیگرش، و چون به نماز شب بلند می‌شد، لحاف را از وسط به زمین می‌چسباند و سپس به عبادت می‌پرداخت و چون مریض می‌شدم شب را تا سحر بیدار می‌ماند!! و مرا دعا می‌کرد. (12)

قابل توجه است که رسول خدا تا چه اندازه به علی علیه السلام توجه داشت، و او را محرم اسرار خانوادگی‌اش می‌نمود، و در کنار بسترش می‌خوابانید، و چقدر سوز و شفقت داشت که در حال تب و بیماری شب را تا سحر به بیداری می‌گذرانید...!!
پی‌نوشتها:

(1) شرح ابن ابی الحديد ج 1 ص 14

(2) در کتاب «تجلیات ولایت» بقلم نگارنده مطالب و احادیث زیادی در این زمینه آمده است.

(3) مکارم الاخلاق ص 17

(4) تحف العقول ص 114، بحار الانوار ج 77 ص 414

(5) بحار الانوار ج 35 ص 9 و 10 ح 11، جلاء العیون شبر ج 1 ص 243، شجره طوبی ص 219 و 220

(6) شرح ابن ابی الحديد ج 1 ص 15

(7) زیرا «امیر المؤمنین» (ع) «در بعثت رسول خدا ده ساله بود، و احادیثی از خود آن بزرگوار و دیگران آمده است که آن حضرت تا دوران بعثت، هفت سال در کنار پیامبر خدا به عبادت پرداخته، و در سال چهل هجرت در سن شصت و سه سالگی به شهادت رسید. و چنانچه بیست و سه سال دوران رسالت نبوی، و بیست و پنج سال دوران خانه نشینی و غصب خلافت را در نظر بگیریم، و مدت پنج سال مدت خلافت علی (ع) را به آن اضافه کنیم با تاریخ مورد انتخاب ما مطابقت می‌نماید... (در صفحات بعدی این موضوع روشنتر شده است)

(8) و لقد سمعت رنة الشيطان حين نزل الوحي عليه صلى الله عليه و آله... فقال (ص) انك تسمع ما اسمع و ترى ما اری الا انك لست بنبي و للكنك لوزير شرح نهج البلاغه فيض الاسلام خ 234 ص 811، ابن ابی الحديد ج 13 ص 197

(9) نهج البلاغه فيض خ 234 ص 811، ابن ابی الحديد ج 13 ص 197 متن خطبه قاصعة

(10) این عبارت می‌رساند که علی (ع) در سنین بسیار کوچکی به خانه پیامبر منتقل گردیده، که حتی نیاز به جویدن غذا داشته است! و در حکم نوزاد بسر می‌برد (و انا ولید) دقت فرمائید

(11) شرح ابن ابی الحديد ج 13 ص 200، جامع الصغير سيوطي ج 2 ص 209 ش 5836

(12) و كان له لحاف، ليس له لحاف غيره، و معه عائشة و كان رسول الله ينام بيني و بين عائشة ليس علينا ثلاثنا لحاف غيره فاذا قام الى صلوة الليل يحط بيده اللحف من وسطه بيني و بين عائشة... فاخذتني الحمى ليلة فاسهرتني فسهر رسول الله لسهرى... (بحر الانوار ج 40 ص 2، سفينة البحار ج 2 ص 231)

آفتاب ولایت ص 23

علی اکبر بابا زاده